

JULIO, Teresa

Maria Carratalà: música, escriptura i traducció

Lleida: Punctum, 2021, 244 p.

ISBN 978-84-123303-5-9

Maria Carratalà (1899-1984) va ser una pianista, escriptora i traductora catalana que despuntà en els cercles intel·lectuals de Barcelona al primer terç del segle xx i que desaparegué sense deixar rastre havent-se instaurat el règim de Franco, com tantes altres dones lletraferides que tot just s'incorporaven a la vida pública. Teresa Julio rescata de l'oblit els primers quaranta anys de la trajectòria artística i professional d'aquesta personalitat distingida, per mitjà d'un estudi intensiu de fonts primàries: notícies que es fan ressò de la carrera musical i la participació en la vida cultural, social i política catalana; correspondència conservada en fons personals de músics, compositors, artistes i literats de renom amb qui es relacionà des de ben jove; crítiques musicals; columnes d'opinió; cròniques i ressenyes literàries que publicà a la premsa catalana, espanyola i francesa; notes manuscrites; poesies; traduccions parcials, algunes de les quals són inèdites, i fotografies, entre altres documents.

La investigació d'arxiu, minuciosa i fidedigna, permet a la biògrafa compondre un relat apassionant, vertebrat a partir de set epígrafs —ultra la introducció i l'índex bibliogràfic de la producció literària i traductològica de Carratalà—, els quals integren, cronològicament, les diferents arestes de la figura polifacètica de l'autora. A «Primeres passes en la música i l'escriptura» la biògrafa recorre la formació intel·lectual i musical de la pianista, els primers concerts i l'inici precoç en la crítica musical, a disset anys, amb un article sobre la figura del compositor alemany Felix Mendelssohn. El seu do prodigiós com a intèrpret s'examina amb més deteniment a «De professió, pianista». L'apartat ressegueix els concerts i recitals protagonitzats a Catalunya i França i la recepció crítica a la

premsa, la qual li augura un futur prometedor en el panorama musical, fins a l'hivern del 1937, l'any en què algunes institucions dedicades a la promoció de la música van haver de tancar les portes o bé adaptar-se a les noves condicions imposades pel bàndol republicà, de vegades sota el control de la censura.

El vessant d'escriptora es desenvolupa a «Una corda nova en el nostre petit concert de dames intel·lectuals (1926-1936)». El títol esmentat representa un elogi que l'escriptor i traductor Carles Soldevila dedica a Carratalà en un article en què aborda el potencial professional de l'autora com a escriptora. La pianista enceta la seva trajectòria literària el juny de 1926 amb la publicació d'articles de crítica musical com a col·laboradora, habitual o esporàdica, en revistes heterogènies, com ara *La Nova Revista*, *Art Novell* i *Vibracions*, o en els rotatius *El Dia* i *El Matí*. Defensora aferrissada del catalanisme cultural, promou la música catalana contemporània, sense descuidar-ne l'espanyola i l'estrangera, per mitjà d'escrits de divulgació musical —articles, crítiques i assaigs— consagrats a compositors i intèrprets. A més, la seva passió per la literatura la du a escriure ressenyes literàries, retrats, assaigs, proses, relats breus i descripcions literàries, entre altres textos de creació, alguns dels quals dedica a autors moderns als quals admira, com ara Josep M. López-Picó. Els fragments diversos de les crítiques escrites per Carratalà que Julio incorpora al relat il·lustren l'aplom de la pianista en desenvolupar una professió aleshores exercida gairebé exclusivament per homes, i per rebatre els punts de vista d'altres crítics amb una fermesa i contundència incontestables, gràcies a la seva sòlida formació.

Vinculada amb el feminisme progressista català, publica semblances consagra-des a compositores i intèrprets i pronuncia conferències literàries amb un ànim divulgatiu, sovint sota l'enseny de societats femenines i feministes com el Club Femení i d'Esports de Barcelona o el Lyceum Club de Barcelona, que presideix entre el 1933 i el 1935. A recer de l'epígraf «Compromís social», Julio narra les activitats que Carratalà lidera en el marc de la seva militància en les esmentades institucions destinades a la formació intel·lectual de les dones: organitza cursos, xerrades, conferències, concerts i vetllades musicals i sessions literàries i teatrals, entre altres esdeveniments. L'autora també traça la cartografia dels contactes i intercanvis amb altres intel·lectuals modernes involucrades en la defensa dels drets de les dones, com María Luz Morales, Aurora Bertrana, Enriqueta Sèculi, Anna Murià i Anna María Martínez Sagi.

Gràcies al seu domini del francès, que aprèn a l'escola, tradueix les primeres obres teatrals als anys trenta, com a resultat de la col·laboració amb l'escenògraf Artur Carbonell, que més endavant esdevé director escènic i catedràtic de l'Institut del Teatre de Barcelona. A «Enrigui-se'n de la facilitat...», Julio examina les circumstàncies que motivaren l'anostrament de cinc obres de teatre internacional contemporani que representaren per primera vegada, i de vegades única, companyies amateurs catalanes entre el 1930 i el 1936: *Orfeu* (1930), de Jean de Cocteau; *Caps de recanvi* (1931), de Jean-Victor Pellerin; *Antonieta o la tornada del marquès* (1934), de Tristan Bernard; *Davant la mort*, d'August Strindberg (1934), i *La innocent* (1936), d'Henri-René Lenormand. D'altra banda, explora l'excel·lent recepció a la premsa dels anostraments, considerats obres de gran qualitat literària, i discuteix la implicació de Carratalà en una versió anònima de *L'Egmont* (1932), de Wolfgang von Goethe, anteriorment atribuïda a Marià Manent, Jaume Bofill i

Ferro, Anna Maria de Saavedra, Maria Carratalà i Carles Ribà. Al final d'aquest epígraf, la biògrafa recupera i comenta amb perícia fragments anostrats del castellà, del francès i de l'anglès, alguns dels quals són inèdits i altres havien estat publicats en diversos articles sobre música que aparegueren a la premsa periòdica entre el 1927 i el 1937.

Amb la llibertat de la Segona República, l'activitat política de Carratalà s'intensifica. L'apartat «Compromís polític» engloba la seva tasca com a membre del consell directiu del Font Únic Femení Esquerrista de Catalunya, abanderat de la causa patriòtica, republicana i obrerista, i la seva afiliació al Partit Catalanista Republicà i, després, a Acció Catalana Republicana. Un cop esclata la guerra, escriu articles combatius d'opinió, filosòfics o polítics, assaigs i escrits literaris que tenen com a rerefons el conflicte bèl·lic per a les revistes *Ràdio Barcelona*, *Meridià* i *La Publicitat*. Per acabar, l'epígraf «I el silenci...», inclou les darreres aparicions de l'escriptora a la vida pública, la seva vellesa, de la qual només es coneix l'ingrés en la unitat geriàtrica municipal d'una residència de l'Ajuntament de Barcelona i, finalment, la seva «mort silenciada» (Julio, 2021: 14).

A pesar de l'escassa informació biogràfica de Carratalà conservada, Julio recupera documents que ofereixen un testimoni valuós del tarannà de l'autora, del panorama d'activitats, de les rutines de treball i del paper com a música, escriptora, agent cultural i traductora. La quantitat i heterogeneïtat de les fonts citades indiquen un buidatge minuciós d'hemeroteques, arxius, fons personals i monografies. Sense ànim de ser exhaustiva, consigno un document excepcional: un parlament publicat a *La Publicitat* el 12 de març de 1929, en què l'autora reflexiona sobre les implicacions i limitacions de la tasca traductològica en l'àmbit de la música i la literatura. Allà on no hi ha testimonis directes, la biògrafa estableix hipòtesis amb dades signifi-

catives del context històric i cultural que va emmarcar la trajectòria de Carratalà, i les entreteixeix orgànicament amb la referida miriada de documents de primera mà.

L'autora de *Maria Carratalà: música, escriptura i traducció* descriu el seu llibre com una biografia «parcial», perquè ressegueix el períple vital de la biografada mentre era un personatge públic i amb activitat visible. Certament, la narrativa s'es tronca amb la dictadura de Franco, després que el rastre de l'escriptora s'esvaís, però aquesta circumstància completa, en certa manera, el relat biogràfic, atès que testimonia el silenci que el règim imposà als homes i dones que es dedicaren a la traducció i a l'escriptura en la llengua prohibida, així com la sepultura del model de dona republicana que representà Maria Carrata-

là. Altrament, la llacuna irremeiable i el commovedor desenllaç de la vida de l'escriptora ens interpel·len: com s'explica que, havent esdevingut una autoritat en la vida social, política i literària barcelonina cap al tombant dels anys vint, se n'esfumés la seva empremta quan van ocupar Barcelona? Un interrogant prou poderós per espejonar, novament, l'excavació de les històries enterrades, amb nom de dona.

Keren Manzano

Universitat de Vic

Facultat d'Educació, Traducció
i Ciències Humanes

<https://doi.org/10.5565/rev/quaderns.113>

